

Godište XLV. Broj 4

Listopad — Prosinac 1975

„Djelatno
sudjelovanje“

Anđelko Milanović

»Liturgijski čin poprima plemenitiji oblik kad se Božja služba svečano obavlja s pjevanjem, kod koje sudjeluju sveti službenici, a narod djelatno sudjeluje« (SC, gl. VI, br. 113).

Prije II. vatikanskog sabora prisustvovati sve-toj misi redovito je bio obiteljski običaj — u sebi veoma pohvalan — ali i previše pasivan. Drugom polovicom prošlog stoljeća ova pasivnost proizvela je veliki nemir u katoličkim redovima i Crkva je poduzela razne metode oko obnove bogoštovlja i liturgijskog pjevanja da bi narod približila izvoru duhovnog života, svetoj misi. Papinski dokument motu proprio »Među brigama« sv. Pija X. imao je providencijalnu misiju »sve obnoviti u Kristu« (»Omnia restaurare in Christo«) po obnovljenoj liturgiji i liturgijskog glazbi.

Liturgijska glazba, sastavni i bitni dio svečanih liturgijskih čina, bila je neposredni predmet motuproprija »Među brigama«. Već u prvim crtama sv. Otac je naglasio pastoralnu skrb da se obnova liturgijske glazbe provede pravodobno i odlučno. Papinski dokument je proglašen tri i po mjeseca nakon što je Pijo X. izabran za Petrova nasljednika, što znači da je misao o obnovi već bila sazorela i u Crkvi i u srcu novoga Svetog Oca.

Pastoralna skrb o djelatnom sudjelovanju kod liturgijskih čina koja je potakla sv. Pija X. jest

ona ista što je pola stoljeća kasnije postala misao vodilja II. vatikanskog sabora. Podsjetimo se što kaže motu proprio »Među brigama« na samome početku: »Među brigama pastoralne dužnosti (duhovne pastve)... nesumnjivo je i briga da se uzdrži i unaprijedi ured kuće Božje, gdje se slave uzvišena otajstva vjere i skuplja kršćanski narod na javno i svečano liturgijsko slavlje«. Glavna misao motuproprija jest da vjernici preko obnovljene liturgijske glazbe djelatno sudjeluju kod liturgijskih čina koji su izvor duhovnog života. Prema koncu istoga motuproprija čitamo: »Kako je naša najtoplija želja da pravi kršćanski duh procvate i da se kod svih vjernika utvrdi, to je prva dužnost pobrinuti se za dostojanstvo i čast kuće Božje, gdje se sljedbenici Kristovi sastaju da taj duh iz prvog vrela crpe, svojim naime djelatnim sudjelovanjem pri svetim otajstvima i pri javnim i svečanim molitvama Crkve«.

Ovo je upozorenje kroz dugi niz godina prošlo gotovo nezapaženo, kao sjeme koje je ostalo u zemlji prije nego proklija; ali je božanska Providnost predodredila da ono klija, cvjeta i plod donese.

Benedikt XV. u pismu što ga je prigodom liturgijskog kongresa 15. ožujka 1915. preko državnog tajnika kardinala P. Gasparrija upravo opatu u Monseratu, kaže: »Među vjernicima proširite točno poznavanje liturgije, ulijevajte im u srca sveti osjećaj za formule, obrede i pjevanje s ko-

jim, ujedinjeni s njihovom zajedničkom Majkom Crkvom, daju poštovanje Bogu, da se tako približe djelatnom sudjelovanju u svetim tajnama i crkvenim svetkovinama, a sve to neka posluži da narod pridruži svećeniku, privede crkvi, zagrije u vjeri i poboljša život» (Segr. S. S. S. br. 4820).

Za 25. obljetnicu motuproprija Pijo XI. u apostolskoj konstituciji »Divini cultus sanctitatem« (20. prosinca 1928.) preporuča ideju iz motuproprija i upotrebljava izraz »djelatno sudjelovati« (actuose participando) za unapređenje i ojačanje kršćanskog života (AAS 21—1929, str. 33—41, br. 4).

Isti Pijo XI. 1934. piše o. A. Gemelliju i sokoli ga što je poduzeo inicijativu nedjeljnih listića »Vivi con la Chiesa« (Živi s Crkvom): »... obećanje koje nas tješi da neće još mnogo proteći do onog dragog i razboritog učestvovanja kod svete liturgije koja je toliko vrijedna za stalno kršćansko oblikovanje i za najčvršći temelj vjere i pobožnosti...« (Riv. Lit. 21—1934, 380).

Pijo XII. je nanovo otkrio i pred javnost na odlučan način ponovno iznio geslo sv. Pija X. da organizirano radimo oko liturgijsko-pastoralne obnove. U enciklici »Mediator Dei« (20. studenoga 1947.) u dva poglavlja označava efektivni početak opće liturgijske obnove. Prvo poglavlje znanstveno raspravlja o granicama djelatnog sudjelovanja, jasno razlikuje ministerijalno od kraljevskog svećenstva vjernika. Drugo poglavlje objašnjava kriterije i praktična sredstva kako ćemo postupati da vjernici djelatno sudjeluju kod svetih tajni.

Sazrijevanje ovoga načela označava dvije značajne etape pontifikata Pija XII. Izložiti ćemo ih ukratko, u dvije rečenice, koje spajaju plodove dvaju kongresa.

Na međunarodnom sastanku o liturgijskim naukama u Laganu 1953. kardinal Jakov Lercaro održao je predavanje na temu: »Djelatno sudjelovanje: temeljni princip pastoralno-liturgijske obnove Pija X.«. Bilo je prisutnih 120 liturgičara iz raznih zemalja Evrope i Amerike. Zadivljeni učenicima i proročanskim izlaganjem shvatili su da je sjeme posijano prije pedeset godina izraslo u stablo — riječi su kardinala — »blisko svome punom i plodnom cvatu« (Atti del Conv. Lugano-Como, 1953., str. 81).

Učesnicima I. međunarodnog kongresa za pastoralnu liturgiju (Asiz-Rim, 18.—22. rujna 1956.) Pijo XII. je sa zanosom i nadahnućem ustvrdio, što je za njega značajno, da se liturgijski pokret pokrenut snagom sv. Pija X. »pokazao se kao providencijalni znak Božjih planova gledom na sadašnje vrijeme, kao silazak Svetoga Duha u svoju Crkvu, usmjeren na to da uvijek što više približi ljude otajstvima vjere i bogatstvu milosti koji imaju svoj izvor u djelatnom sudjelovanju vjernika u liturgijskom životu« (AAS, 48—1956., str. 771).

Isti Sveti Otac Pijo XII. u instrukciji o crkvenoj glazbi i liturgiji, koja je objavljena 3. rujna 1958. (malo prije njegove smrti) kodificirao je pravi smisao djelatnog sudjelovanja. Ako djelatno sudjelovanje želi postići svoj pravi liturgijski opseg ono mora biti svjesno, unutarnje, izvana očitovano i sakramentalno (AAS, 50—1958, str. 536.).

Kroz period od šezdeset godina — od motuproprija »Među brigama« do saborske konstitucije II. vatikanskog sabora »Sacrosanctum concilium« (1903 — 1963) — imamo mnogo dokumenata sv. otaca papa, kongregacija i pojedinih biskupa koji su nastojali srediti probleme liturgijske glazbe. Svi oni, a osobito današnji sv. Otac, gotovo uvijek nalgašu: »Nek narod pjeva« (geslo cecilijanaca). Kao što je Tridentiski sabor otvorio novu veliku epohu u povijesti liturgije i liturgijske glazbe, tako je II. vatikanski sabor ovu epohu zatvorio, a otvorio novu prema pastoralnim zahtjevima današnjice. Tridentiski sabor od kršćanina traži da prisustvuje sv. misi, a II. vatikanski zahtjeva da djelatno sudjeluje kod sv. mise. To je onaj duhovni razvoj u povijesti liturgijske glazbe koji se rađa, razvija i sazrijeva kroz četiri stoljeća između ova dva značajna sabora. Tu je misao veoma lijepo, sadržajno i ukratko formulirao Pavao VI: »Nekada je bilo dovoljno doći u crkvu, a sada treba sudjelovati kod svete mise. Nekada je bila dovoljna prisutnost, a sada je potrebna pažnja i vršenje svoje uloge. Nekada se moglo drijemati, a sada treba slušati i moliti« (AAS, 56 — 1964.).

II. vatikanski sabor u saborskoj konstituciji »Sacrosanctum Concilium« kaže:

— »Neka se biskupi i ostali pastiri duša revno brinu da sva zajednica vjernika u svakom svetom činu, koji se vrši s pjevanjem, može vršiti svoje svojstveno djelatno sudjelovanje prema odredbi čl. 28 i 30« (SC, br. 114).

— »Da bi se postiglo što djelatnije sudjelovanje, neka se vodi briga o usklidima puka, odgovorima, psalmima, pripjevima, pjesmama...« (SC, br. 30).

— »Neka se brižljivo njeguje pučko vjersko pjevanje, da glasovi vjernika mogu odzvanjati... i u samim liturgijskim činima...« (SC, br. 118).

— »Neka (skladatelji) sastave napjeve koji će... odgovarati i manjim zborovima te promicati djelatno sudjelovanje cijelog skupa vjernika« (SC, br. 121).

Saborska konstitucija »Sacrosanctum Concilium«, koja je posvećena liturgijskoj obnovi i usmjerena pastoralnoj pretpostavci djelatnog sudjelovanja; postkoncilski dokumenti koji određuju novo uređenje misala, sakramentalna slavlja i molitve hvale; instrukcija »Musicam Sacram« koja tumači saborsku konstituciju SC, sve je to sjeme što ga je posijao Pijo X., koje je sazorilo i u Crkvi donosi obilne plodove.

Pavao VI. u govoru kojim je proglasio liturgijsku konstituciju SC 4. prosinca 1963. na divan je način spojio povijesnu i postepenu ljestvicu obaveza: »Bog je na prvom mjestu; molitva je naša prva obaveza; liturgija je prvi izvor koji nam prenosi božanski život, prva škola našeg duhovnog života, prvi dar što ga možemo darovati kršćanskom narodu koji s nama vjeruje i moli, i prvi poziv svijetu da bi u blaženoj i iskrenoj molitvi razvezao svoj nijemi jezik i osjetio neprevarljivu snagu koja obnavlja, da pjevate s nama božanske hvale i ljudska nadanja po Kristu našem Gospodinu i Svetome Duhu« (AAS, 56 — 1964, str. 31—40).